

De fleste maa desuden siges at være utilgængelige for Benyttelse; forsaavidt den tillades, er det saa godt som altid i Form af ukontrollerede Udlaan til private Boliger og for ubegrænset Tid, det vil sige med en rimelig Udsigt til større eller mindre Tab af de værdifuldeste Sager.

For enhver fyldestgjørende Ordning af disse Forhold vil der derfor ufravigelig udkræves to Ting: tilfredsstillende Lokaler og et sagkyndigt Tilsyn.

Det kunde synes at ligge nærmest at samle alle Landets Arkivalier af historisk Værd paa ét Sted, ved Hovedarkivet i Kjøbenhavn. Det vilde lette Arbejdet med dem, give den simpleste Ordning og være en stor Næmhed for Benyttelsen. Men der vilde dog strax reise sig vægtige Indvendinger her imod. Alene det at skaffe Plads til saa omfattende Samlinger vilde volde den største Vanstielighed, da Hovedarkivet altid maa tænkes i den nærmeste Forbindelse med Administrationen. Dertil kommer det Bøvelige i saaledes at samle alt, hvad Landet eier af skriftlige Kilder til Rigets og Folkets Historie paa ét Sted; thi selv de omhyggeligste Foranstaltninger til deres Sikring kunde under store Ulykker vise sig utilstrækkelige, særlig i en helt eller halvt befæstet By. Endelig vil det være utilraadeligt at flytte de lokale Arkiver længere end høist nødvendig fra deres Hjemsted. Dels skulle de jo stadig være saa nær ved Haanden som muligt for de Embeder, af hvis Forretningsomraade de ere fremgaaede, og som derfor temmelig jævnlig kunne nødes til at ty til dem, dels vil Benyttelsen af netop disse historiske Kilder være ønskelig i selve den Landsdel, som de tilhøre, fordi dér den fulde Nytte kan drages af dem. Saaledes kom der i Aaret 1883 fra forskjellige Forfattere i Provindserne en Indsigelse mod den Indsamling af Tingbøger m. m., som sluttede sig til Arkivestershøvet; en forfat Indsamling af den Art forudsattes at ville umuliggjøre mangt et fortjenstfuldt literært Arbejde.

Man er da ogsaa, rimeligvis af de samme Grunde, i alle andre civiliserede Stater kommen ind paa den Veie at oprette provindsielle Arkiver. I Frankrig har man i en Aarvække haft et større Arkiv i hvert Departement, i Preussen have de store lokale „Statsarkiver“, i Bayern 8 „Kredsarkiver“; i Sverig findes der et (om end ikke moderne organiseret) Arkiv ved hver Lensstyreelse, i Norge er der Stiftsarkiver i Trondhjem, Bergen og Kristiania, det sidste foreløbig i Forening med Hovedarkivet. Man har herved overalt søgt at opnaa en begrændset Centralisation, en sikker Opbevaring af det Værdifulde og Muligheden for dens rationelle Ordning og Tilgængeliggjørelse.

En Reform af de paagældende Forhold

bør hos os utvivlsomt gaa i samme Retning. Man maa formentlig gaa ud paa at samle Alt, hvad der nu findes spredt ved Embederne ældre end en Menneftaalder, udthnde det ved rationelle Kassationer — ikke blot af det Værdiløse, men ogsaa af det, som ved Sammensmeltningen vilde faas i flere Exemplarer, — og derpaa ordne og registrere det og bringe det under et sagkyndigt Tilsyn. Embedsmændene maatte da her kunne forlange de nødvendige Oplysninger for deres Embedskreds, som i de fleste Tilfælde ulige lettere vilde kunne staffles tilveie i et saadant Arkiv end i de nuværende uordnede Samlinger, ligesom Arkivet en vis Tid daglig maatte holdes aabent for Besøgende til Brug af Arkivalierne paa Stedet. Det er sandsynligt, at ogsaa Kommuner og Godser vilde sætte Pris paa at kunne deponere deres ældre Sager her for at faa dem bearbejdede og gjorte tilgængelige, ligesom Hovedarkivet i visse Tilfælde med Erhøjhed vilde kunne sende fine Sager hertil, forat Historikere eller Sagforere i Provindserne med større Letthed kunde benytte dem. Omvendt vilde Provindsager undtagelsesvis kunne gjøres tilgængelige i Hovedarkivet.

Naar man da vilde spørge, hvor mange og hvilke saadanne Arkiver det kunde være tilraadeligt at oprette hos os, nødes man til at tage et stærkt Hensyn til Landets eiendommelige geografiske Bestaafenhed. Ligesom man i Norge har maattet tage et Hovedhensyn til Fjældene, maa man hos os tænke paa Vandet. Det vil endvidere være upraktisk at knytte slige Institutioner til historiske Minder og tænke paa Landenes gamle Hovedstæder (Viborg, Ribe o. s. v.); Hensynet til at gjøre dem let tilgængelige maa træde i Forgrunden og tilraade væsentlig at lægge Nutidens Jernbanenet til Grund for Valget saavel af Arkivernes Belliggenhed som deres Opland. Endvidere maa der tages Hensyn til, at det vil være nødvendigt for den Arkivar, som ansættes, at skaffe sig andet Erhverv ved Siden af, hvorfor ingen helt ubetydelig By bør vælges. Med dette for Die vilde Ministeriet anse følgende Ordning for den hensigtsmæssigste:

I Forbindelse med Hovedarkivet i Kjøbenhavn, men i et selvstændigt Lokale, bør oprettes et Stiftsarkiv omfattende Hovedstadens Embedsarkiver og familieske øvrige Arkiver i Sjællands og Volland-Falsters Stift. Ved de foretagne Opmaalinger af Embedsarkiverne har det vist sig, at de under dette Omraade faldende Arkiver omfatte ialt 33,000 Kvadratfod Hylberum. Skjøndt dette er væsentligt mere end der falder under de to andre paatænkte Stiftsarkiver og der derfor vel kunde være Tale om en Deling, saaledes at den sydlige og vestlige Del af Sjælland i Forbindelse med Volland-Falsters Stift